

KIRJALLINEN KYSYMYS 530/2009 vp

Vapaan ja avoimen lähdekoodin ohjelmistot

Eduskunnan puhemiehelle

Vapaan ja avoimen lähdekoodin ohjelmistot eli VALOt (Open Source Software, OSS) ovat tietokoneohjelmia, joita saa käyttää, levittää ja muokata vapaasti. Tunnetuin tällainen ohjelma on suomalaista alkuperää oleva Linux-käyttöjärjestelmä.

Julkisen hallinnon tietohallinnon neuvottelukunta suosittelee julkaisussaan (JHS 169) VALOjen käyttöä julkisessa hallinnossa mm. nykyistä paremman tietoturvan ja järjestelmien hallittavuuden takia. Hallitus puolestaan suosittelee kannanotossaan 6.3.2009 avoimen lähdekoodin käyttöä julkisen hallinnon järjestelmissä.

Aiemmin VALOja on käsitelty mm. valtiovarainministeriön suosituksessa valtion tietojärjestelmien ja rajapintojen avoimuudesta (Valtiovarainministeriön työryhmämuistioita 23/2003). Suosituksessa todettiin avoimen lähdekoodin menetelmin rakennetun järjestelmän olevan varteenotettava vaihtoehto erityisesti silloin, kun on kyse useiden hallinto-organisaatioiden tarvitsemasta palvelusta tai kun järjestelmän läpinäkyvyys on erityisen tärkeää.

Euroopan komission tietoyhteiskuntakehitystä edistävän IDABC-ohjelman ohjeet suosittavat avoimen lähdekoodin huomioimista hankintainten yhteydessä EU:n poliittisten tavoitteiden, kuten yhteismarkkinoiden, kilpailukyvyn ja tasa-arvoisen hallinnon, saavuttamiseksi. EU on myös suunnitellut ja ottanut käyttöön avoimen EUPL-ohjelmistolisenssin, joka on räätälöity yleisimpiä VALOjen lisenssejä paremmin yhteensopivaksi EU-lainsäädännön kanssa.

VALOilla on julkisen sektorin näkökulmasta useita vahvuuksia. Niiden avulla ohjelmistokehitys voi nopeutua, paikallisten ohjelmistoyritysten kilpailuedellytykset paranevat ja hankintojen kilpailutus toteutuu entistä vapaammin. Usein VALOt ovat asiantuntijoiden mukaan tunnettuja kaupallisia ohjelmistoja vakaampia ja turvallisempia. VALOja voi tarvittaessa räätälöidä suljettuja ohjelmistoja paremmin eri käyttötarkoituksiin.

VALOja voi usein ladata ilmaiseksi, eikä niiden käytöstä tarvitse maksaa vuotuisia lisenssimaksuja. Ne toimivat tehokkaasti vanhassa laitekannassa, minkä takia tietokoneita voidaan käyttää nykyistä pidempään ja säästää uusien hankinnasta. Uusien ohjelmien käyttö voi edellyttää lisäpanostuksia käyttäjätukeen, mutta tällöin raha menee ulkomaisten yhtiöiden lisenssimaksujen sijaan kotimaiseen työhön.

VALOjen käyttö parantaa kansalaisten välistä yhdenvertaisuutta, lisää tietoturvaa ja läpinäkyvyyttä sekä edistää julkisen vallan tietojärjestelmien riippumattomuutta yksittäisistä yhtiöistä ja muista valtioista. Se voi tuottaa kustannussäästöjä, mikä on julkishallinnolle erityisen tärkeää nyt talouden taantumassa.

VALOjen käytön edistämistä voi pitää elvyttävänä, sillä se tukee kotimaista yrittäjyyttä ja ohjelmistoalaa. Suomessa on runsaasti vapaisiin ja avoimiin ohjelmistoihin liittyvää liiketoimintaa. Esimerkiksi Suomen Open Source -keskuksella COSSilla on yli 140 jäsenyritystä.

Valtion virastojen ja laitosten käytössä oli vuonna 2007 noin 173 000 työasemaa. Uusia

työasemia hankittiin vuoden aikana noin 28 000 kappaletta.

Kunnissa ja korkeakouluissa VALOja käytetään kasvavassa määrin. Esimerkiksi Tampereen kaupunkiliikenteen rahastus- ja seurantajärjestelmä, Vaasan kaupunginkirjaston tietokoneet sekä Åbo Akademin palvelimet toimivat VALOilla. Valtion esimerkki voisi kannustaa VALOjen käytön lisäämiseen myös näillä aloilla.

Ulkomailla VALOja käytetään laajalti. Hollannissa valtio edellyttää yli 50 000 euron IT-investoinneissa VALOjen suosimista, ja Ranskassa poliisin tietokoneet käyttävät Linuxia. Belgiassa ja Tanskassa hallitus on päättänyt sallia valtionhallinnon sisäisessä viestinnässä ainoastaan avoimet tiedostomuodot.

Brasiliassa opetusministeriö on päättänyt ottaa VALOt käyttöön maan kaikissa kouluissa. Kiina ja Turkki kehittävät Linuxin pohjalta omia avoimia käyttöjärjestelmiä. Yhdysvalloissa pre-

sidentti Obaman hallinto on käynnistänyt selvitykset VALOjen hyödyistä osana liittovaltion mittavaa elvytyspakettia.

Paikallistasolla mm. Chicagon kaupungin palvelimet Yhdysvalloissa käyttävät Linuxia. Münchenin kaupunki Saksassa on siirtynyt VALOihin järjestelmällisesti vuodesta 2003 alkaen. Intian Keralan osavaltion kaikki peruskoulujen tietokoneet käyttävät Linuxia.

Edellä olevan perusteella ja eduskunnan työjärjestyksen 27 §:ään viitaten esitän asianomaisen ministerin vastattavaksi seuraavan kysymyksen:

Miten hallitus aikoo edistää mm. Julkisen hallinnon tietohallinnon neuvottelukunnan ja hallituksen kannanoton 6.3.2009 asettamia tavoitteita vapaiden ja avoimen lähdekoodin ohjelmistojen käytön lisäämiseksi?

Helsingissä 8 päivänä kesäkuuta 2009

Oras Tynkkynen /vihr

Eduskunnan puhemiehelle

Eduskunnan työjärjestyksen 27 §:ssä mainitussa tarkoituksessa Te, Herra puhemies, olette toimit-
tanut asianomaisen ministerin vastattavaksi kan-
sanedustaja Oras Tynkkynen /vihr näin kuuluvan
kirjallisen kysymyksen KK 530/2009 vp:

*Miten hallitus aikoo edistää mm. Julki-
sen hallinnon tietohallinnon neuvottelu-
kunnan ja hallituksen kannanoton
6.3.2009 asettamia tavoitteita vapaiden
ja avoimen lähdekoodin ohjelmistojen
käytön lisäämiseksi?*

Vastauksena kysymykseen esitän seuraavaa:

Vapaiden ja avoimen lähdekoodin ohjelmistojen käyttöä on hallituksen toimesta edistetty lähinnä informaatio-ohjauksen keinoin. Keskeinen toimenpide on ollut Julkisen hallinnon tietohallinnon neuvottelukunnan JHS-suosituksen julkaiseminen helmikuussa 2009 (JHS 169 Avoimen lähdekoodin ohjelmien käyttö julkisessa hallinnossa). Suositus sisältää perustietopaketin avoimen lähdekoodin ohjelmistojen käytöstä sekä käsittelee julkisiin hankintoihin liittyviä ja muita oikeudellisia erityiskysymyksiä. Suosituksessa käsitellään lisäksi avoimen lähdekoodin ohjelmistojen käytön hyötyjä ja haasteita.

JHS-suosituksen lisäksi hallitus on luonut edellytyksiä avoimen lähdekoodin ohjelmistojen käytölle julkaisemalla julkisen hallinnon toimijoille tarkoitetun OpenOffice-paketin lokakuussa 2008 sekä siihen liittyvän päivityksen touku-
kuussa 2009. Ohjelmiston päivitys julkaistiin EU:n avoimen lähdekoodin portaalissa (www.osor.eu). Valtiovarainministeriön, oikeusministeriön ja Suomen Kuntaliiton toteuttama paketti on tarkoitettu kaikille valtion virastoille

ja kunnille. Se mahdollistaa kansalaisten ja vi-
ranomaisten välisen dokumenttien vaihdon niin,
ettei kansalaisten tarvitse käyttää siihen maksul-
lisiä ohjelmistoja. OpenOffice on avoimen lähde-
koodin ohjelmisto, joka tukee kansainvälisen
Open Document Format -standardin (ODF) mu-
kaisten dokumenttien tuottamista.

Paketti sisältää suomenkielisen ohjelmiston,
oikeusministeriön tuottamat ohjeet ja taustaselvi-
tykset ohjelmiston käytöstä, SFS:n asiakirjastan-
dardien mukaisia asiakirjamalleja sekä lisäosia,
joilla ohjelmistolla tallennettuja tiedostoja voi
avata ja muokata Microsoftin Office-tuotteilla.

ODF (Open Document Format, ISOC/IEC
26300) on avoin tiedostomuotostandardi, johon
tallennetaan muokattavia toimistoasiakirjoja, ku-
ten teksti-, taulukkolaskenta-, kaavio- ja esitys-
grafiikka-asiakirjoja. OpenOffice-ohjelmisto on
käytössä muun muassa oikeusministeriössä ja
sen hallinnonalalla. Kunnissa ohjelmistoa käyte-
tään esimerkiksi kirjastoissa sekä oppilaitoksis-
sa.

KuntaIT-toiminnassa ohjelmistojen kehittä-
minen avoimeen lähdekoodin pohjautuen on kes-
keinen periaate, jonka avulla valtion ja kuntien
yhteisellä kehittämistyöllä tehty ratkaisut on
mahdollista saada aidosti hyödyttämään koko
kuntakentän tarpeita. Käynnissä olevissa KuntaIT-projekteissa tuotetaan kuntakentän käyt-
töön avoimeen lähdekoodiin perustuvia ratkaisui-
ja esimerkiksi kuntien sähköistä asiointia tuke-
vien komponenttien, asiakashallinnan sekä eri
palvelukokonaisuuksien (esim. lasten ja nuorten
palvelut) alueilla. Valtion IT-toiminnan johta-
misyksikön (ValtIT) toteuttamissa sähköisen asi-
oinnin ja tietohallinnon kehittämishankkeiden
kilpailutuksissa on suhtautuminen avoimen koo-
din käyttöön ollut lähtökohdiltaan neutraali.

Yleisesti voidaan arvioida, että markkinoille tulee jatkossa enemmän avoimen lähdekoodin ratkaisuja tarjoavia toimittajia, joiden resurssit riittävät myös valtionhallinnon laajojen ja vaativien hankkeiden tukemiseen. Esimerkiksi Hanse-lin kilpailuttamissa puitesopimuksissa on mukana toimittajia, jotka ovat erikoistuneet avoimen koodin tuotteiden pohjalta tehtävään palvelutarjontaan.

Hallitus hyväksyi talouspoliittisen ministeri-valiokunnan 6.3.2009 kannanoton sähköisen asioinnin ja tietoyhteiskuntakehityksen vauhdittamisesta. Valtiovarainministeriö asetti 14.4.2009 sähköisen asioinnin ja demokratian

vauhdittamisohjelman (SADe-ohjelma), joka perustuu edellä mainittuun hallituksen kannanottoon. Ohjelman eräänä lähtökohtana on, että julkisen sektorin hankinnoissa hyödynnetään markkinoiden tarjoamia ratkaisuja sekä yksityisen sektorin innovaatioita. Lisäksi edistetään avointen tietojärjestelmäarkkitehtuurien sekä avoimen lähdekoodin käyttöä julkisen hallinnon järjestelmissä.

Julkisen sektorin ja yksityisen sektorin vuoropuhelusta sekä avointen tietojärjestelmäarkkitehtuurien ja avoimen lähdekoodin hyödyntämisestä laaditaan toimintamalli osana SADe-ohjelmaa syksyllä 2009.

Helsingissä 18 päivänä kesäkuuta 2009

Hallinto- ja kuntaministeri Mari Kiviniemi

Till riksdagens talman

I det syfte som anges i 27 § i riksdagens arbetsordning har Ni, Herr talman, till den minister som saken gäller översänt följande skriftliga spörsmål SS 530/2009 rd undertecknat av riksdagsledamot Oras Tynkkynen /gröna:

Hur tänker regeringen främja de målsättningar som satts upp bland annat av delegationen för informationsförvaltningen inom den offentliga förvaltningen och i regeringens ställningstagande av den 6 mars 2009 om utökandet av användningen av program med öppen källkod?

Som svar på detta spörsmål anför jag följande:

Regeringen har främjat användningen av program med öppen källkod främst med hjälp av informationsstyrning. Den viktigaste åtgärden har varit att publicera JHS-rekommendationen från delegationen för informationsförvaltningen inom den offentliga förvaltningen i februari 2009 (JHS 169, Användning av öppen källkod inom den offentliga förvaltningen). Rekommendationen innehåller ett grundläggande informationspaket om användandet av program med öppen källkod, och i den behandlas också frågor som har samband med offentliga upphandlingar samt andra särskilda rättsliga frågor. I rekommendationen behandlas dessutom nyttor och utmaningar med användningen av program med öppen källkod.

Regeringen har, förutom JHS-rekommendationen, skapat förutsättningar för användningen av program med öppen källkod genom att i oktober 2008 ge ut ett OpenOffice-paket som avsetts för aktörer inom den offentliga förvaltningen, samt en uppdatering i maj 2009. Programuppdateringen gavs ut via EU:s portal för öppen käll-

kod (www.osor.eu). Paketet som sammanställts i samarbete av finansministeriet, justitieministeriet och Finlands Kommunförbund är avsett för samtliga statliga ämbetsverk och för kommunerna. Det möjliggör dokumentutväxling mellan medborgarna och myndigheterna så att medborgarna inte behöver använda avgiftsbelagda program. OpenOffice är ett program med öppen källkod och det stöder produktionen av dokument enligt den internationella Open Document Format-standard (ODF).

Paketet innehåller finskspråkig programvara, anvisningar som sammanfattats av justitieministeriet och bakgrundsinformation om användningen av programmet, dokumentmodeller enligt SFS:s dokumentstandarder samt tilläggsdelar med vilkas hjälp man kan öppna och modifiera filer med hjälp av Microsofts Office-produkter.

ODF (Open Document Format, ISO/IEC 26300) är en öppen filformatstandard med vars hjälp man kan spara modifierbara kontorsdokument, såsom text-, tabellberäknings-, statistik- och presentationsgrafikdokument. OpenOffice-program används bland annat vid justitieministeriet och inom dess förvaltningsområde. Hos kommunerna används programmen bl.a. vid bibliotek och läroinrättningar.

Inom KommunIT-verksamheten är det en central princip att programutvecklingen ska basera sig på öppna källkoder, så att lösningar som förverkligats i samarbete av staten och kommunerna verkligen ska kunna möta hela kommunbranschens behov. Inom pågående KommunIT-projekt producerar man åt kommunbranschen lösningar som baserar sig på öppna källkoder, t.ex. i fråga om komponenter som stödjer elektronisk ärendehantering hos kommunerna, kundhante-

ring och olika servicehelheter (t.ex. servicen för barn och unga). Ledningsenheten för statens IT-verksamhet (VAHTI) har i princip varit neutral till användningen av öppna källkoder vid konkurrensutsättandet av utvecklingsprojekt för elektronisk ärendehantering och informationsförvaltning.

Det kan allmänt taget uppskattas att antalet aktörer som erbjuder lösningar som baserar sig på öppna källkoder blir större med tiden, och att deras resurser också räcker till att understöda omfattande och krävande projekt inom statsförvaltningen. Som exempel kan nämnas att i de ramavtal som Hansel konkurrensutsatt ingår aktörer som specialiserat sig på serviceproduktion som baserar sig på öppen källkod.

Regeringen godkände det finanspolitiska ministerutskottets ställningstagande den 6 mars 2009 om påskyndandet av elektronisk ärende-

hantering och informationssamhällsutveckling. Finansministeriet tillsatte den 14 april 2009 programmet för att påskynda elektronisk ärendehantering och demokrati (SADe-programmet), vilket baserar sig på det ovan nämnda ställningstagandet. En utgångspunkt för programmet är att man vid den offentliga förvaltningens upphandlingar ska utnyttja lösningar som tillhandahålls på marknaden samt innovationer på den privata sektorn. Dessutom ska man främja användningen av öppna informationssystemarkitekturer och öppna källkoder inom den offentliga förvaltningens system.

En handlingsmodell för dialog mellan den offentliga och den privata sektorn samt om utnyttjandet av öppna informationssystemarkitekturer och öppna källkoder ska utarbetas som en del av SAdE-programmet hösten 2009.

Helsingfors den 18 juni 2009

Förvaltnings- och kommunminister Mari Kiviniemi